

บทคัดย่อ

ชื่อรายงานการวิจัย : การจัดการคอยปุ๋ยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ

โดยชุมชนชาวมังบ้านคอยปุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้วิจัย : บัณฑิต เพ้าวัฒนา

ดวงพร อ่อนหวาน

ปีที่ทำการวิจัย : 1 ปี ระหว่าง 1 ธันวาคม 2551 – 1 ธันวาคม 2552

การศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการคอยปุ๋ยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ โดยชุมชนชาวมังบ้านคอยปุ๋ย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพคอยปุ๋ยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ 2) ศึกษารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวบ้านมังกอยปุ๋ยโดยโครงการหลวง และ 3) ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศโดยชุมชนชาวมังบ้านคอยปุ๋ย ขอบเขตของการวิจัยครอบคลุมเฉพาะพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนมังกอยปุ๋ย และ เขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ - ปุย จังหวัดเชียงใหม่ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์จากประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านมังกอยปุ๋ย ผู้ประกอบการร้านค้าและแผงลอย เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้นำชุมชน นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล การเสวนากลุ่มย่อย การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม รวมทั้งการทดลองฝึกปฏิบัติจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และเชิงนิเวศในหมู่บ้านมังกอยปุ๋ย ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนามโดยวิธีการต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นนำมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสารต่างๆ บนพื้นฐานของแนวคิดและทฤษฎี

ผลการศึกษาพบว่า

1. คอยปุ๋ยมีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ จากการศึกษาศักยภาพและการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมชุมชน พบว่าหมู่บ้านมังกอยปุ๋ยตั้งอยู่ในทำเลที่ดี มีถนนลาดยางตลอดเส้นทางเข้าสู่หมู่บ้าน ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงที่สลับซับซ้อน เป็นแหล่งต้นน้ำลำห้วยหลายสายและน้ำตกหลายแห่ง ยอดคอยปุ๋ยปกคลุมด้วยป่าดิบที่มีความอุดมสมบูรณ์ มีความหลากหลายด้านระบบนิเวศวิทยา พื้นที่ต่ำลงมาเป็นป่าเบญจพรรณเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของนกนานาชนิด สภาพภูมิอากาศโดยทั่วไปจะหนาวเย็นและชุ่มชื้นเกือบตลอดทั้งปี ประชากรร้อยละ 80 เป็นชาวเขาเผ่าม้ง ซึ่งมีวัฒนธรรม และประเพณีผูกพันกับระบบความเชื่อเรื่องผี และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเชื่อมโยง เกี่ยวพันจนแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมในการดำเนินวิถีชีวิต และมีการถ่ายทอดผ่านพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งในปัจจุบันยังคงมีประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันอยู่และคนในชุมชนมีความคุ้นเคยกับการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยว รวมทั้งยอมรับให้ชุมชนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว

2. การจัดการท่องเที่ยวบ้านมั่งคอบปุยโดยโครงการหลวง ได้ให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้เป็นส่วนหนึ่งของโปรแกรมการท่องเที่ยวที่สำคัญของจังหวัดเชียงใหม่ และกำหนดเส้นทางการท่องเที่ยวไว้ 3 เส้นทางหลัก ดังนี้ เส้นทางท่องเที่ยวเส้นทางที่ 1 ย้อนอดีตสู่ชุมชนวัฒนธรรมชนเผ่าม้ง เส้นทางท่องเที่ยวเส้นทางที่ 2 ธรรมชาติด้านทิศเหนือของหมู่บ้านคอบปุย และเส้นทางท่องเที่ยวเส้นทางที่ 3 คอยเกษตรอินทรีย์และภูมิปัญญาชนชาวม้ง จากศักยภาพของพื้นที่และการได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาส่งเสริมทำให้เป็นพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว ชาวม้งบ้านคอบปุยจึงเริ่มเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อรองรับกับการท่องเที่ยวที่เข้ามาสู่ชุมชนเพราะมีรายได้ดีกว่าการทำอาชีพเกษตรกรรม เมื่อจำนวนนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไปตามฤดูกาลท่องเที่ยว คริวเรือนที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น ขายสินค้าและบริการ เป็นต้น รับรู้ว่าจะมีรายได้สูงในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวเท่านั้น เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก เมื่อถึงช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยวรายได้จะลดลง ชาวม้งบ้านคอบปุยไม่ได้มีแนวคิดพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเองตามหลักการของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพราะที่ผ่านมาหน่วยงานของรัฐและโครงการหลวงเข้ามาช่วยเหลือส่งเสริมตลอด ทำให้เกิดปัญหาในพื้นที่และชุมชน

3. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศโดยชุมชนชาวม้งบ้านคอบปุย จากปัญหานักท่องเที่ยวลดลงในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการชุมชนชุดปัจจุบันนี้ต้องการกระตุ้นการท่องเที่ยว เมื่อวิเคราะห์จากศักยภาพพื้นที่ของบ้านมั่งคอบปุยและเขตอุทยานแห่งชาติคอบสุเทพ - ปุย สามารถกำหนดเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศออกเป็น 3 เส้นทาง คือ เส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ ในชุมชนบ้านมั่งคอบปุย เส้นทางที่ 1 ใช้เวลาเดินทางท่องเที่ยวประมาณ 2-4 ชั่วโมง เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศรอบชุมชนบ้านมั่งคอบปุย เส้นทางที่ 2 ใช้เวลาท่องเที่ยวประมาณ 1 วัน และเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติคอบสุเทพ - ปุย เส้นทางที่ 3 ใช้เวลาท่องเที่ยวประมาณ 2 วัน 1 คืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของงานวิจัยในครั้งนี้ คณะกรรมการชุมชนต้องการให้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรมและศิลปหัตถกรรมของชาวม้งเพื่อให้คงอยู่สืบไป นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมั่งคอบปุยอีกด้วย คณะผู้วิจัยจึงได้เสนอแนวคิดให้มีการฟื้นฟูวัฒนธรรม ประเพณีชนเผ่าม้ง 2 โครงการ ดังนี้

1) โครงการฟื้นฟูวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวม้งบนคอยปุย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายของชนเผ่าม้งให้ยั่งยืนต่อไป เพื่อให้เยาวชนมีความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ชนเผ่าม้ง

2) โครงการฟื้นฟูศิลปหัตถกรรมของชนเผ่าม้ง มีวัตถุประสงค์เพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาของชนเผ่าม้งให้กับเยาวชนของชาวม้งและผู้สนใจ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมสืบสานศิลปหัตถกรรม และพัฒนาศิลปหัตถกรรมที่นำไปสู่เป็นสินค้าโอท็อปต่อไป

2. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศในชุมชนบ้านม้งคอยปุย เพื่อให้ยั่งยืนได้นั้น ชุมชนต้องมีการวางแผนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ดังนี้

1) การ จัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศโดยชุมชนบ้านม้งคอยปุย โดยให้ชุมชนทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม มีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ผลประโยชน์ที่ได้จากการท่องเที่ยวต้องกระจายให้ทั่วถึงในชุมชน ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับประชาชนในชุมชนบ้านม้งคอยปุยให้ได้รับรู้ปัญหาต่างๆ และหาแนวทางป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งจะมีผลกระทบในระยะยาวต่อชุมชนชาวม้งบ้านคอยปุย

2) การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวในหมู่บ้านม้งคอยปุย และนอกหมู่บ้าน ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ - ปุย ให้มีความปลอดภัยทั้งสถานที่ที่เปิดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวด้วย

3) การสร้างทีมมัคคุเทศก์ที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของชาวม้ง และทรัพยากรธรรมชาติในเขตพื้นที่ท่องเที่ยว รวมทั้งภูมิหลังของแหล่งท่องเที่ยว สามารถนำพานักท่องเที่ยวศึกษาเรียนรู้แหล่งวัฒนธรรม และธรรมชาติ บรรยายหรือถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้องเพื่อสร้างความเพลิดเพลิน และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวให้กับมัคคุเทศก์ท้องถิ่นจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งจะเอื้อประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวให้กับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

4) การวางแผนการตลาดที่เหมาะสมและตรงกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ ขอบการท่องเที่ยวแบบเรียนรู้ ไม่เร่งรีบ และวางแผนเพื่อหาช่องทางการตลาดเพื่อเข้าถึงลูกค้าเหล่านี้

5) การประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปิดหมู่บ้านเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเชิงนิเวศ ในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ประเพณีและวัฒนธรรม และด้านเศรษฐกิจของชุมชน โดยทำอย่างต่อเนื่องทุกปี เพื่อแก้ไขปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นได้อย่างทันทีไม่ปล่อยให้ปัญหาสะสมจนไม่สามารถแก้ไขได้